

Boyan L. Zhelyazkov

(Bulgaria, Sofia, Krastyo Sarafov National Academy for Theatre and Film Arts)

Festival and the City

Abstract: In March 2025, the Bulgarian Festival Association held a two-day conference titled *Festival and the City*. This paper provides an overview of the event, its participants, and the key issues addressed. The conference brought together Bulgarian and international participants to discuss funding, sustainability, and cultural policy in the festival sector, as well as to exchange experience and share best practices.

Keywords: festivals, conference, governance, marketing, management, financing

Боян Л. Желязков

(България, София, НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“)

Конференция „Фестивалът и градът“

На 13 и 14 март 2025 г. Българска фестивална асоциация¹ с подкрепата на Национален фонд „Култура“² и Програма „Култура“ на Столична община³ реализира конференцията „Фестивалът и градът“. Събитието се проведе в Регионален център за съвременни изкуства „Топлоцентрала“ – град София⁴.

Конференцията включваше българско и международно участие като основната цел беше обмяната на опит и споделяне на добри практики от Европа, анализирането на фестивалния сектор в България, а основните теми бяха фокусирани върху финансирането, създаване на устойчивост на фестивалите, културни политики и стратегии за развитие.

Реализира се Кръгла маса на тема „Финансови политики за артистичните фестивали – какво предстои на национално ниво“, в която взеха участие представители на общини, Министерство на културата, Национален фонд „Култура“ и експерти в областта на фестивалите⁵.

¹ Официален уеб сайт на Българска фестивална асоциация. Достъпен на <https://www.bfa.bg/> [Последно посещение: 01.07.2025 г.]

² Официален уеб сайт на Национален фонд „Култура“. Достъпен на <https://ncf.bg/bg> [Последно посещение: 01.07.2025 г.]

³ Официален уеб сайт на Програма „Култура“ на Столична община. Достъпен на: <https://kultura.sofia.bg/> [Последно посещение: 01.07.2025 г.]

⁴ Официален уеб сайт на РЦСИ „Топлоцентрала“. Достъпен на: <https://toplocentrala.bg/> [Последно посещение: 01.07.2025 г.]

⁵ Кръгла маса: Финансови политики за артистичните фестивали/Конференция „Фестивалът и градът“ 2025. Достъпен на <https://www.youtube.com/watch?v=DgqNPV5vO0g> [Последно посещение: 01.07.2025 г.]

Програма на конференцията „Фестивалът и градът“⁶

Програмата на конференцията „Фестивалът и градът“ беше разделена в два поредни дни, а отделните панели в конкретни теми и насочености.

В рамките на *първия ден* програмата на конференцията включваше презентации на членове на Българската фестивална асоциация, които представиха основните дейности, цели и проблеми на значими фестивални форуми – „Софийски музикални седмици“, Софийска опера, „Неотъпкана пътека“, „София хартиен арт фест“⁷.

Другата линия на представяния беше тази на общините, които презентираха основни фестивали по градове и финансови инструменти за тяхното подпомагане – Община Варна, Община Бургас, Община Пловдив, Община Стара Загора⁸. Положително впечатление направи, че на локално ниво съществува разбиране за значимостта на фестивалните форуми и търсене на начини за тяхното финансиране и подкрепа.

Н а т а л и я О с к о – Я к а б, която е директор на фестивала *Valley of Arts* (Унгария) и член на борда на EFA (Европейска фестивална асоциация) презентира „Международни перспективи: ESG и финансова устойчивост на фестивалите“. Тя засегна теми като устойчивост и бизнес модели за фестивали и културния сектор; финансова стабилност; културно предприемачество в международен контекст; фестивали в малки населени места и ESG подходи; културни политики в Унгария за финансиране на фестивали⁹. В рамките на презентацията бяха разгледани пресечните точки на екологичните, социалните и управленските принципи (ESG) и финансовата устойчивост в контекста на фестивалите и по-широкия културен сектор, иновативни бизнес модели, които насърчават финансовата стабилност на фестивалите и по-конкретно в таргетираните общности и подчерта ролята на културното предприемачество. Презентацията включваше успешните ESG подходи, които фестивалите могат да интегрират, за да подобрят въздействието си, както и своята устойчивост и дългосрочност. Освен това Наталия Оско-Якаб представи анализ на унгарските културни политики по отношение на финансирането на фестивали и разгледа създаването на устойчиви практики и повишаването на ангажираността на общността.

С и м е о н А л е к с а н д р о в и К а м е н Б а л к а н с к и от Бюро „Творческа Европа“ България – Офис „Култура“ и Офис „Медии“, представиха в рамките на конференцията актуалните програми.

Директорите на Полския институт и Чешкия център И в о н а Я к у ш к о - Д у д к а и Р а д к а Р у б и л и н а засегнаха теми като бюджети на национално и регионално ниво, управление и стратегическо планиране.

Д-р Д и а н а А н д р е е в а - П о п ъ о р д а н о в а от Обсерваторията по икономика на културата обстойно и задълбочено разгледа темата за националните политики на източноевропейските страни и ангажира вниманието към конкретни проблеми и перспективи за тяхното разрешаване. Презентацията, която беше подготвила, се фокусира върху финансирането на фестивалите – ефективност на публичните финанси, и програмата за фестивали на Министерство на културата. Тя обърна внимание и на

⁶ Програма на конференцията „Фестивалът и градът“. Достъпна на <https://www.bfa.bg/events-1/konferentsiya-festival-i-gradt> [Последно посещение: 01.07.2025 г.]

⁷ Презентации на фестивали. Достъпни на https://www.youtube.com/watch?v=nYADyU_WtU8 [Последно посещение: 01.07.2025 г.]

⁸ Представяне на културните политики на общините Варна, Бургас, Пловдив, Стара Загора и Пирдоп. Достъпен на <https://www.youtube.com/watch?v=8oIuPHFW8v0> [Последно посещение: 01.07.2025 г.]

⁹ Лекция на Наталия Оско-Якаб, ЕФА. Достъпен на: <https://www.youtube.com/watch?v=luO1J7niHmc> [Последно посещение: 01.07.2025 г.]

въвеждането на категоризация на фестивалите, както и създаването на критерии и изследване на социалното и икономическото въздействие на фестивалите в България. Беше представена и практиката на страните – членки от Централна и Източна Европа по отношение финансирането на фестивалите. Тя даде примерни, в прилагане на индикаторите на ЮНЕСКО, за наблюдение на икономически и социални ефекти на фестивалите и направи обзор на национално социологическо изследване за участието на гражданите в България във фестивални събития.

В рамките на Кръглата маса на тема „Финансови политики за артистичните фестивали – какво предстои?“ бяха засегнати проблеми относно:

- съществуващи програми за финансиране на фестивали (национални и общински);
- национална стратегия за артистичните фестивали;
- критерии за оценка;
- категоризация на фестивалите;
- „Бялата книга на фестивалите“ – 8 години по-късно.

Модератор на Кръглата маса беше Васил Димитров – председател на Управителния съвет на Българската фестивална асоциация, а участници бяха представители на Министерство на културата; Национален фонд „Култура“; общини: София, Пловдив, Варна, Бургас, Велико Търново, Стара Загора, Пирдоп; експерти по културни политики и фестивален анализ; организатори на фестивали; браншови организации.

С в е т л о м и р а С т о я н о в а, която е културен мениджър и президент на Комитета за връзка на НПО с ЮНЕСКО и Председател на Международната конференция на НПО, разгледа формирането на културни политики на световно ниво в рамките на MONDIACULT 2025 – световна конференция на ЮНЕСКО за културните политики и устойчивото развитие, чийто домакин е Испания.

В програмата на *втория ден* беше включена презентацията на О д р и Б р и с а к, мениджър „Комуникации и мрежи“, EFA, която засегна теми като фестивални мрежи; фестивални градове и региони като акцентът беше поставен върху Варна и Велико Търново (носители на EFFE Seal); Европейски фестивален фонд за изгряващи артисти (EFFEA); The Festival Academy – възможности за обучение и мрежови контакти; Festival Finder.eu, EFFE Label и други проекти на EFA.

Н е й к о Г е н ч е в, заместник-кмет на Община Велико Търново, изнесе лекция на тема „Идентичност на града и културното наследство“. Основните проблеми, които разгледа, бяха въздействието на фестивалите отвъд икономическия принос и дигитална трансформация и идентичност на градовете¹⁰.

Б ъ л г а р с к а т а м у з и к а л н а а с о ц и а ц и я представи възможностите за картографиране на музикалния сектор в България и културните пространства на територията на страната и даде успешни примери за това.

К у к л е н т е а т ъ р – С т а р а З а г о р а представи проекта за Център за експериментално куклено изкуство – Стара Загора и Международен куклено-театрален фестивал за възрастни „Пиеро“.

В програмата се реализира и работилница на тема: „Бъдещето на фестивалите – AI и дигитални стратегии за маркетинг“, която включваше представяне на резултатите от проекта на Българска фестивална асоциация: „Българските фестивали – дигитални

¹⁰ Идентичност на града и културното наследство/Нейко Генчев, заместник-кмет на Община Велико Търново. Достъпен на https://www.youtube.com/watch?v=ZAE78R_Q1MI [Последно посещение: 01.07.2025 г.]

перспективи“, както и теоретичен и практически панел: „Фестивално бъдеще: Използване на дигитални стратегии и AI за успешен маркетинг“¹¹.

Основни изводи и препоръки

Важно е да се отбележи, че подобен форум се провежда за първи път. Това подчертава значимостта на събитието и необходимостта да се осъществява регулярно. Основната цел е да се обменят опит и практики, но и да се поставят на дневен ред въпроси за дискусия, които са важни, проблематични и общи по своя характер за общността. Подобни дискусии насочват към конкретни проблеми и възможности за тяхното разрешаване, но и реално да бъдат представени пред по-широк кръг аудитория, която да се запознае с тях. Регулярното провеждане на конференции от подобен характер са важни, защото създават предпоставки за подобряване на общата среда за реализиране на фестивали и усъвършенстване на индивидуалните постижения на културните оператори.

В този смисъл проведената Кръгла маса на тема „Финансови политики за артистичните фестивали – какво предстои?“ даде възможност да се поставят основни въпроси по отношение на финансирането на фестивалите, което представлява възлов проблем. Общо беше мнението, че фестивалите са важна част от културата на България и като такива е необходимо да бъдат намерени инструменти за тяхната подкрепа, устойчиво развитие, създаване на условия и мотивираща среда.

Д-р Любомир Кутин постави въпроса за възможността да се състави календар на събитията за членовете на Българска фестивална асоциация, който би могъл да даде повече възможност дейността да се самоорганизира, както и да се събират база данни за допълнителен анализ.

В рамките на Кръглата маса бяха поставени съществени въпроси по отношение на финансирането на фестивалите на общинско и национално ниво, както и създаването на критерии за оценка в рамките на проектното финансиране.

Очерта се и друг основен проблем – възможността за категоризиране на фестивалите, което да помогне за изясняване на стратегически значимите от тях, за да залегнат в националната културна стратегия на България и аргументирано, обосновано, те да бъдат финансирани. От друга страна, стоят предпоставките за създаване на условия за устойчиво развитие на новите фестивали в бъдещ период от време и опции за финансирането им. Необходимо е да се подчертае, че категоризирането е необходимо, но това беше разгледано в контекста на артистичните фестивали.

Акцентиран беше и още един важен аспект – необходимостта Българска фестивална асоциация, която съществува вече 13 години, да бъде разпознаваема като партньор за осъществяването на културни политики. Това би помогнало, тъй като организацията провежда изследователска политика, има ангажимент по отношение на фестивалите и познава основните проблеми и перспективи за развитие.

От Кръглата маса стана ясно, че Община Варна е една от първите, която има конкретна програма за финансиране на фестивали. Това представлява целево финансиране на значимите от тях на територията на общината чрез модул „фестивали“ във финансиращия инструмент.

Като положителна и важна тенденция беше подчертана появата на програма „Фестивали“ към Национален фонд „Култура“. Това даде обаче повод за дискусия по отношение на възможностите за нейното развитие и усъвършенстване в бъдещ период от време.

¹¹ Конференция „Фестивалът и градът“: Бъдещето на фестивалите – AI и дигитални стратегии за маркетинг. Достъпен на <https://www.youtube.com/watch?v=pkszt91ADY> [Последно посещение: 01.07.2025 г.]

Един от основните проблеми при първата програма „Фестивали“ на Национален фонд „Култура“ през 2024 г., които бяха дискутирани, са: краткото време за оценка на проектите, високата численост на участващите организации, ограничените средства. Бяха анализирани и възможностите за усъвършенстване на пакета с документи и критерии за оценка. Една от перспективите за развитие, която беше представена в рамките на Кръглата маса, е създаването на устойчива банка с експерти, които са стимулирани да участват в оценяването на проекти, както и реализирането на обучения. Тук е необходимо да се подчертае, че програма „Фестивали“ съществува и е важно направление за развитие.

Дискусията по време на конференцията насочи вниманието и към възможностите финансовите средства да бъдат разпределяни по справедлив начин, като за целта е необходимо да се създаде стратегия за разпределяне на средствата.

На Кръглата маса като основен проблем бяха изтъкнати: високата интензивност на работа, ограничения административен екип по отношение на Национален фонд „Култура“ и липсата на анализ на резултатите от програмите за финансиране, но и статистическа справка: ефекти от реализираните програми и проекти, както и „разходи-ползи“. Отново беше подчертано, че анализът би помогнал за по-качествено аргументиране на необходимите средства.

Една от разгледаните идеи беше, създаване на консолидация между Министерство на културата и Общините във финансирането на фестивали.

По време на събитието стана ясно, че Столична община работи със Стратегия за развитие на града – втора дългосрочна стратегия, като за нейното изпълнение са създадени и се развиват финансиращи програми. Липсва конкретна програма, която да е специално насочена към фестивалите, това се реализира чрез Столична програма „Култура“, Календар на културните събития, програма „Мобилност“, програма „Читалища“.

Единодушно беше мнението на участниците, че е необходима предвидимост и възможност за дългосрочно финансиране, както и преодоляване на ограниченията в бюджета, при липсата на държавен и общински бюджет.

Препоръки, които могат да се изведат от проведената Кръгла маса:

- събирането на данни и представянето им по определени критерии;
- в рамките на Закон за закрила и развитие на културата да се създаде национален културен календар, както и общински културни календари, които да са обвързани с четиригодишна бюджетна прогноза;
- част от фестивалите, които са дългосрочни и устойчиви проекти, би следвало да се финансират задължително и да влязат в културните календари;
- създаване на индикатори за *стратегическо* събитие и критерии, по които то престава да бъде такова;
- необходимост от дефиниции и ясен понятиен апарат, с който да се оперира;
- синхронизиране на финансовите потоци – едни и същи събития се финансират от различни места и това създава необходимост да се изчисли ефектът от тези изразходени средства;
- създаване на устойчивост и периодичност в програма „Фестивали“ на Национален фонд „Култура“;
- мониторинг на дейностите;
- при изразходването на публични финанси е необходимо задължително да се събират, обработват и предоставят данни, именно затова е подчертана важността да се създаде система за събиране и обработка на база данни;
- създаване на етичен кодекс, който да регулира аспекти от фестивалната дейност.

Едно от предложенията за бъдещо развитие в посока на подобряване на финансирането на фестивали включваше идеята, че създаването на културния продукт може да се финансира чрез Национален фонд „Култура“, а разпространението – чрез финансиращите инструменти на общините.

Друга перспектива за развитие по отношение на финансирането и създаването на условия и устойчивост на фестивалите, която се обсъди, бе създаването на документ към Национален фонд „Култура“, Министерство на културата и Общините, в който да бъдат представени препоръки, проблеми и възможностите за развитие на финансирането на фестивалите, както и създаване на работни групи за продължаване на диалога. По време на Кръглата маса беше подчертано, че фестивалите могат да бъдат разглеждани спрямо техния икономически, изследователски, социален принос, но беше изтъкнато, че културата остава в огромна степен неравнопоставена в икономическия принос от други програми – програми за иновации и растеж, икономически програми, (Национален иновационен фонд), ролята на бизнеса, както и междуинституционалното сътрудничество.

В рамките на конференцията „Фестивалът и градът“ бяха подчертани необходимостта за баланс между държавна и общинска подкрепа, както и търсене възможности за преструктуриране на финансовите инструменти за създаване на стратегически устойчиви и дългосрочни политики.

Необходимостта за прозрачност при изразходването на публични средства и категоризацията на фестивалите също бяха сред акцентите на форума.

Конференцията „Фестивалът и градът“, която беше организирана в два дни 13–14 март 2025 г. в София – Топлоцентрала, обедини над 50 български и международни експерти с фокус върху фестивалните дейности, тяхната устойчивост, финансиране и иновациите в развитието. Темите включваха: ESG стратегии, финанси за артистичните фестивали, дигитален маркетинг и създаване на рамки за културни политики на местно и национално ниво.

Събитието успя да събере експерти, изследователи, практики, студенти, което създаде предпоставки за задълбочени дискусии и обсъждане на ключови проблематични области във фестивалните дейности. Интересът към събитието беше силен от таргетираните аудитории.

Програмата беше разнообразна и това спомогна да бъдат обхванати различни аспекти от управлението на фестивалите, което благоприятства създаването на цялостна картина и задълбочен анализ.

В рамките на проекта беше проведено анкетно проучване сред участниците в конференцията „Фестивалът и градът“, а резултатите бяха презентирани в онлайн среща¹².

Всички презентации са достъпни в канала на Българска фестивална асоциация в YouTube: <https://www.youtube.com/@BulgarianFestivalsAssociation>

В бъдеще Българската фестивална асоциация има предпоставките да развие конференцията „Фестивалът и градът“ като една успешна платформа за диалог, изследователски дейности и обучения, за създаване на по-благоприятни условия и повишаване на капацитета на културните оператори.

¹² Резултати от анкетно проучване на БФА след Конференцията „Фестивалът и градът“ / ZOOM среща 5.06.2025. Достъпен на: <https://www.youtube.com/watch?v=C3dzRXf4KXQ> [Последно посещение: 01.07.2025 г.]